

СПЕЦІАЛЬНІ ЗНАННЯ У ЮРИДИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Список літератури

та нормативно-правових актів:

1. Господарський процесуальний кодекс України : від 06.11.1991 р. № 1798-XII – Режим досту- пу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Кодекс адміністративного судочинства України : від 06.07.2005 р. № 2747-IV – Режим досту- пу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : від 13.04.2012 р. № 4651-VI — Режим досту- пу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Про виконавче провадження : Закон України від 21.04.1999 р. № 606-XIV – Режим досту- пу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
6. Про судову експертизу. Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 28 – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Цивільний процесуальний кодекс України: від 18.03.2004 р. № 1618-IV –Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
8. Положення про експертну службу міністерства внутрішніх справ», затв. Постановою Кабінету Міністрів України «Про утворення експертної служби Міністерства внутрішніх справ» від 20.06.2000 р. № 988.
9. Порядок ведення державного Реєстру атестованих судових експертів, затв. Наказом Міністерства юстиції України від 29.03.2012 р., № 492/5.
10. Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів, затв. Наказом Міністерства юстиції України від 09.08.2005 р., № 86/5.
11. Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію МВС України та атестацію судових експертів Експертної служби МВС України, затв. Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 15.12.2011 р., № 923.

12. Положення про базу даних атестованих судових експертів Експертної служби МВС України, затв. Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 15.06.2011 р., № 333.

13. Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію та атестацію судових експертів Державної прикордонної служби України, затв. Наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України від 23.11.2010, № 891.

14. Порядок присвоєння кваліфікаційних класів судових експертів працівникам науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України, затв. Наказом Міністерства юстиції України від 30.12.2011 р., № 3660/5.

15. Постанова Пленуму Верховного суду України «Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах» від 30.05.97 р., № 8.

16. Стандарт надання адміністративної послуги щодо присвоєння кваліфікації судового експерта, затв. Наказом Міністерства юстиції України від 17.02.2010, № 325/5.

17. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 4. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

18. Наказ від 17 січня № 6 МОЗ України «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України»

19. Положення про бюро судово-медичної експертизи управлінь охорони здоров'я державних обласних адміністрацій та республіканського бюро (Автономної Республіки Крим).

20. Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень.

21. Правила проведення судово-медичної експертизи (дослідження) трупів в бюро судово-медичної експертизи.

22. Правила проведення комісійних судово-медичних експертиз в бюро судово-медичної експертизи.

23. Правила проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів в бюро судово-медичної експертизи.
24. Правила проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної гістології бюро судово-медичної експертизи.
25. Правила проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної імунології бюро судово-медичної експертизи.
26. Правила проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної криміналістики бюро судово-медичної експертизи.
27. Правила проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної токсикології бюро судово-медичної експертизи.
28. Правила проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної цитології бюро судово-медичної експертизи.
29. Положення про начальника бюро судово-медичної експертизи управлінь охорони здоров'я державних обласних адміністрацій та республіканського бюро (Автономної Республіки Крим).
30. Положення про завідуючого відділом бюро судово-медичної експертизи.
31. Положення про завідуючого відділенням бюро судово-медичної експертизи.
32. Положення про судово-медичного експерта.^[1]_[SEP]
33. Положення про методичну (консультативну) раду бюро судово-медичної експертизи.^[1]_[SEP]
34. Положення про Головне бюро судово-медичної експертизи Міністерства охорони здоров'я України
35. Наказ МОЗ від 05.12.2008 р. № 294-0 «Про затвердження статуту Державної установи Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України».
36. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 21.07.2017 р. № 834 в якому затверджений склад групи експертів МОЗ України за напрямками

«Патологічна анатомія, судово-медична експертиза, дитяча патологічна анатомія».

37. Положення про заступника начальника Головного бюро судово-медичної експертизи Міністерства охорони здоров'я України.

38. Положення про організаційно-методичний відділ Головного бюро судово-медичної експертизи Міністерства охорони здоров'я України.

39. Аверьянова Т.В. Судебная экспертиза: Курс общей теории. – М.: Норма, 2006. – 479 с.

40. Белкин Р.С. Курс криминалистики: Учеб. пособ. для вузов. – 3-е изд., доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. – 837 с.

41. Бірюков В. В. Теоретичні основи інформаційно-довідкового забезпечення розслідування злочинів: Монографія / Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2009. – 664 с. – Бібліогр.: С. 627 – 660.

42. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. – Т. 20 : Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія – Харків: Право, 2018. – 952 с.

43. Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики / Г. Грос. – Новое изд., перепеч. с изд. 1908 г. – М., 2002. – 1088 с.

44. Демидова Є.Є. Тактика допиту обізнаних осіб: Монографія / Є.Є. Демидова; за ред. проф. В.Ю. Шепітько. – Х. : Вид. агенція «Апостіль», 2013. – 232 с.

45. Експертизи у судовій практиці / За заг. ред. В.Г. Гончаренка. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 387 с.

46. Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза: Учебник. – М.: Право и закон, 2002. – 318 с.

47. Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції: Монографія / кол. авторів В.Ю.

Шепітько, В.А. Журавель, Д.В. Затенацький та ін. / За ред. В.Ю. Шепітька, В.А. Журавля. – Х: Апостіль, 2017. – 260 с. – С.100-118;

48. Криміналістика : підручник : у 2 т. / за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. Нац. акад. прав. наук України В. Ю. Шепітька ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2019. - Т. 1. - 2019. - 451 с.

49. Клименко Н.І. Судова експертологія: Курс лекцій: Навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 528 с.

50. Коментар до окремих статей Кримінального процесуального кодексу України – Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України: у 4-х томах / За ред. О.В. Стовби. – Х. Апостіль, 2015. – Т.2. – 329 с.

51. Криміналіст першодрукований // Міжнародний науково-практичний журнал, видавничча агенція «Апостіль», Харків

52. Моїсєєв О.М. Експертні технології: теорія формування і практика застосування. – Х.: Вид. агенція «Апостіль», 2011. – 424 с.

53. Моїсєєв О. М. Висновок експерта в контексті взаємодії процесуальних суб'єктів. – Донецьк : Норд-прес, 2007. – 188 с.

54. Махов В.Н. Использование знаний сведущих лиц при совершении преступлений: моногр. / В.Н. Махов. — М.: Изд-во Рос. ун-та Дружбы народов, 2000. — 296 с

55. Основи судової експертизи: навчальний посібник для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта. Х., Право, 2016. – 928 с.

56. Практикум з криміналістики: навч посіб / За заг ред. В.Ю. Шепітька. – К.: Ін Юре, 2013. – 128 с.

57. Правова доктрина України : У 5 т. / Нац. акад. прав. наук України; редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. – Х. : Право, 2013. – Т. 5 : Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку. – С. 1065-1151.

58. Россинская Е.Р. Профессия эксперт. – М., 1999.
59. Россинская Е.Р. Судебная экспертиза в гражданском, арбитражном, административном и уголовном процессе / Е.Р. Россинская. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2009.
60. Россинская Е. Р. Настольная книга судьи. Судебная экспертиза / Е. Р. Россинская, Е. И. Галяшина. – М. : Проспект, 2011. – 464 с.
61. Словарь основных терминов судебной экспертизы / Ред. кол.: А.Р. Шляхов. – М.: ВНИИСЭ, 1980. – 124 с.
62. Словник основних термінів судових експертиз (теорія, організація та нормативно-правове регулювання) / Шерстюк В.М. (кер. авт. кол.). – Сімферополь: КримНДІСЕ, 2008. – 182 с.
63. Синеокий О. В. Основы информационного права и законодательства в области высоких технологий и ИТ-инноваций : учеб. пособие для студ. юрид. и неюрид. спец. Украины и Российской Федерации / О. В. Синеокий ; предисл. Дмитриева Ю. А. (РФ) ; Запорож. нац. ун-т, юрид. ф-т (Украина). – Х. : Право, 2011. – 592 с.
64. Синеокий О. В. Високотехнологічне інформаційне право України : навч. посібник для студ. юрид. та неюрид. спец. / О. В. Синеокий ; Запоріж. нац. ун-т, юрид. ф-т. – Х. : Право, 2010. – 360 с.
65. Шепітько В.Ю. Криміналістика: енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / За ред. акад. В.Я. Тація. – Х.: Право, 2001.
66. Шепітько. В. Ю. Вибрані твори. – Х.: Апостіль, 2010. – С. 491-498.
67. Щербаковский М.Г. Судебные экспертизы. Учебно-теоретическое пособие. – Харьков: Эспада, 2005. – 536 с.
68. Щербаковский М.Г. Применение специальных знаний при раскрытии и расследовании преступлений– Х: Ун-т внутр. дел, 1999. – 78 с.
69. Юрген Торвальд. Век криминалистики.-М.: Проспект, 2009.368 с.

70. Эксперт. Руководство для экспертов органов внутренних дел / Под ред. д.ю.н., проф. Т.В. Аверьяновой, к.ю.н. В.Ф. Статкуса. – М.: КноРус, Право и закон, 2003. – 592 с.

71. Энциклопедия судебной экспертизы / под ред. Т.В. Аверьяновой, Е.Р. Россинской. – М.: Юристь, 1999. – 552 с.

72. Яремчук В.О. Організація і тактика залучення спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій: монографія / В.О. Яремчук, за ред. В.Ю. Шепітько. – Х.: Вид. агенція «Апостіль», 2015. – 228с.

ТЕМА 1: ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У ЮРИДИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

(2 год.)

Практичне заняття №1

Питання для обговорення

1. Сутність спеціальних знань, їх структура, зміст.
2. Співвідношення спеціальних, загальнодоступних та юридичних знань.
3. Правова регламентація використання спеціальних знань у кримінальному, господарському, цивільному та адміністративному судочинстві.
4. Мета та завдання залучення спеціальних знань до юридичної діяльності.
5. Умови правомірності та допустимості використання спеціальних знань в юридичній діяльності.

Під час практичного заняття студенти під керівництвом викладача визначають сутність, мету та завдання залучення спеціальних знань в юридичній діяльності, критерії розмежування спеціальних знань від загальнодоступних (загальновідомих) та юридичних знань, аналізують умови правомірності та допустимості використання спеціальних знань в юридичній діяльності.

Ф а б у л и

1. Під час судового засідання адвокат звернувся з клопотанням щодо залучення у якості спеціаліста доктора юридичних наук, професора кафедри кримінального права юридичного університету гр. А. *Прокоментуйте ситуацію. Визначте можливості використання юридичних знань у кримінальному, господарському, цивільному та адміністративному судочинстві.*

2. Згідно з матеріалами кримінального провадження про розбійний напад потерпілий отримав тілесні ушкодження та перебуваючи у стресовому

стані під час допиту не зміг описати ознаки зовнішнього вигляду нападників, а також особливості транспортного засобу, на якому вони зникли. Слідчий вирішив звернутися до спеціаліста у галузі гіпнології, тому що з літератури йому було відомо, що людина в гіпнотичному стані може повідомити інформацію, яку він вважав забутою. *Розгляньте цю ситуацію з позиції відповідності принципам допустимості використання спеціальних знань.*

3. Черговому Київського ГУНП України у Харківській області 23.04.202_ р. надійшло повідомлення про вчинення розбійного нападу із застосуванням вогнепальної зброї на громадянина А., яке розташовано за адресою м. Харків, вул. Заводська, буд. 144, кв. 56. Потерпілого Б. у тяжкому стані до прибуття слідчого відправлено до лікарні невідкладної допомоги № 4 м. Харкова. На місці події виявлено: сліди взуття, сліди рук на рукоявки ножа, гільзи та сліди крові. *Визначте галузі спеціальних знань, які необхідно використати та обставини, які можуть бути встановлені при їх використанні.*

4. Під час допиту гр. О. у якості свідка було з'ясовано, що вона має вади слуху. Слідчий вирішив продовжувати допит, але питання задавав у письмовому вигляді. *Прокоментуйте дії слідчого. Чи є необхідність у залученні спеціальних знань.*

5. У м. Харкові біля будинку по вул. Степовій, буд. 5 виявлено гр. К. у непритомному стані зі слідами двох проникаючих пошкоджень у межах грудної клітини. З метою встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень слідчий залучив у якості спеціаліста лікаря Міської лікарні №7 та отримав довідку. *Визначте правомірність дій слідчого.*

6. Гр. В. звернувся до суду з позовною заявою до гр. М. про стягнення матеріальної та моральної шкоди, заподіяної внаслідок хуліганських дій. *Визначте можливості використання спеціальних знань у зазначеній ситуації.*

7. До Держинського ГУНП України у Харківській області 30.01.202_ р. надійшло повідомлення про дорожньо-транспортну пригоду за адресою м.

Харків, вул. Сумська 56-А. На місці події виявлено 7 трупів, розбитий автомобіль марки “Lexus RX” (номерний знак DS 2323AS), пошкоджений світлофор та тротуарні огороження. Уповноваженою особою на підставі ст. 208 КПК України затримано водія зазначеного автомобіля з явними ознаками алкогольного (наркотичного) сп'яніння. *Визначте чи є необхідність у застосуванні спеціальних знань. Спеціальні знання в яких галузях потрібно залучити?*

8. Під час огляду місця події за адресою м. Харків, просп. Пермоги 88 кв 23 слідчим СВ Держинського ГУНП у Харківській області за допомогою лупи було виявлено відбитки рук на поверхні кухонного стола. Слідчий не залучив до проведення слідчої (розшукової) дії спеціаліста та самостійно обробив порехну кухонного стола дактилоскопічним порошком “Срібний” з метою виявлення відбитків. Виявлені відбитки були відзняті слідчим також самостійно на дактилоскопічну плівку та направлені на експертизу. *Проаналізуйте правомірність дій слідчого. Визначте можливості самостійного використання навичок та вмінь слідчого у даній ситуації. Визначте критерії розмежування загальновідомих, юридичних та спеціальних знань.*

9. 12 лютого 2019 г., гр. Т., 1985 р.н., перебуваючи на дитячому майданчику в парку ім.Т. Шевченко, звернула увагу на раніше незнайому їй гр. С., яка сиділа на лавочці, поруч з якою стояла дитяча коляска. Скориставшись тим, що гр. С. відволіклася і не спостерігає за своїми речами, гр. Т. підійшла до потерпілої і таємно викрала з коляски сумку білого кольору з особистими речами на загальну суму 8 тис. грн. Під час розслідування встановлено, що гр. І. є інвалідом II групи, хвора на олігофренію з недоумством. *Визначте напрямки використання спеціальних знань.*

ТЕМА 2: СУДОВИЙ ЕКСПЕРТ ЯК ОСОБА, ЯКА ВОЛОДІЄ СПЕЦІАЛЬНИМИ ЗНАННЯМИ

(2 год.)

Практичне заняття №2

Питання для обговорення

1. Правовий статус судового експерта у кримінальному, господарському, адміністративному та цивільному судочинстві.
2. Державні та приватні судові експерти.
3. Експерт з питань права, його компетенція та специфіка процесуального статусу.
4. Вимоги, що пред'являються до судових експертів.
5. Сутність судово-експертної діяльності. Підготовка судових експертів
6. Порядок залучення судового експерта. Види судових експертиз.

Під час практичного заняття студенти під керівництвом викладача визначте правовий статус судового експерта, проаналізуйте вимоги, які ставляться до судового експерта, а також систему експертних установ в Україні та сутність судово-експертної діяльності.

Ф а б у л и

1. Під час розгляду справи про адміністративне правопорушення адвокат заявив клопотання про залучення до участі у справі експерта з питань права та долучення до матеріалів його висновку. Суд задовольнив клопотання адвоката. *Прокоментуйте ситуацію. Чи змінилося би рішення суду, якщо справа стосувалася кримінального судочинства.*

2. Судовий експерт отримав постанову про призначення судової експертизи зброї та слідів її використання та 1 екземпляр зброї (яка була вилучена при особистому обшуку підозрюваного гр. А), 5 гільз, (вилучені під

час огляду місця події та 5 куль (виявлені та вилучені з тіла загиблого під час судово-медичної експертизи). Ознайомившись зі змістом постанови, експерт вирішив відмовити у проведенні експертизи у зв'язку з тим, що поставлені в ній питання були сформульовані неграмотно (без врахування відповідних методичних рекомендацій Міністерства Юстиції України), не надані усі матеріали кримінального провадження та були недоліки у проведенні судово-медичної експертизи. *Визначте правомірність дій експерта.*

3. 22.10.202__ року було затримано гр. Г. за підозрою у вчиненні вбивства своєї дружини гр. А, 1989 р.н. Під час досудового розслідування було встановлено, що гр. Г після сварки зі своєю дружиною гр. А, на ґрунті ревнощів, наніс останній тяжкі тілесні ушкодження, від яких вона померла. Під час допиту гр. Г., слідчого експерименту та обшуку було встановлено, що труп жінки був розчленований та прихований у лісному масиві біля м. Харкова. Перед слідчим виникло питання, щодо визначення осудності гр. Г. Слідчий призначив судово-психологічну експертизу, проведення якої доручив лікарю-психологу найвищої категорії, Заслуженому лікарю України, приватної лікарні “Здоров'я” м. Харкова. *Проаналізуйте ситуацію з точки зору виду спеціальних знань та правомірності дій слідчого у цій ситуації.*

4. На місці події слідчий з підлоги вилучив недопалок сигарети, волосся з подушки. *Які експертизи необхідно призначити? Який порядок отримання зразків для порівняльного дослідження?*

5. Під час розслідування вбивства з використанням вогнепальної зброї до участі у проведенні ексгумації та огляду залишків трупа слідчий вирішив запросити експерта-біолога. *Визначте процесуальний статус та порядок залучення зазначеного суб'єкта? Яке значення матимуть результати його участі?*

6. Гр. С. пред'явив цивільний позов до гр. І. про встановлення батьківства в зв'язку з тим, що він є біологічним батьком дитини. До суду після подання позовної заяви надійшла також заява від чоловіка Гр. І., що саме він є біологічним батьком дитини. *До якою установи необхідно*

звернутися з метою проведення відповідного дослідження? Який порядок отримання зразків для порівняльного дослідження. Сформулюйте запитання експерту.

7. 23.10.20... року, приблизно о 12 годин 00 хв., гр. К. перебуваючи біля метро “Бекетова”, що у м. Харкові, на підставі ст. 208 КПК України був затриманий за підозрою у вчиненні злочину передбаченого ст. 307 КК України (“Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів”). У затриманого гр. К. було під час огляду речей було виявлено та вилучено речовину темно-зеленого кольору рослиного походження вагою 12 гр., порошкоподібну речовину білого кольору, вагою 5 гр, а також пістолет “Макаров”, 1985 року виробництва без ідентифікаційного номера. *Назвіть які види експертиз слід призначити, експертні установи їх проведення та які питання слід поставити експерту для вирішення.*

8. У результаті ДТП у автомобіля «Lexus LX» д.н. ВІ 2536 АМ було пошкоджено задній бампер, фари та задні ліві двері. Страхова компанія оцінила витрати, необхідні на ремонт автомобіля, у розмірі 6500 грн. Водій вирішив провести альтернативне дослідження та звернувся до Харківського НДІ судових експертиз ім. Засл. проф. Бокаріуса. *Який вид дослідження має бути проведений у даному випадку. Яким вимогам має відповідати судовий експерт. Сформулюйте запитання експерту.*

9. У квартирі гр. А. 6 лютого 2019 року було знайдено її труп з ознаками насильницької смерті. До огляду місця події було залучено судово-медичного експерта К. Після внесення даних до ЄРДР слідчий залучив для проведення судово-медичної експертизи судового експерта М. *Прокоментуйте дії слідчого. Визначте правовий статус судово-медичних експертів К. та М.*

ТЕМА 3: СПЕЦІАЛІСТ ТА ІНШІ СУБ'ЄКТИ, ЯКІ ВОЛОДІЮТЬ СПЕЦІАЛЬНИМИ ЗНАННЯМИ

(2 год.)

Практичне заняття №3

Питання для обговорення

1. Правовий статус спеціаліста у кримінальному, господарському, адміністративному, цивільному судочинстві, його роль у діяльності юриста.
2. Вимоги, що пред'являються до спеціалістів.
3. Співвідношення діяльності судового експерта та спеціаліста.
4. Інші суб'єкти, які володіють спеціальними знаннями. Їх права, обов'язки та відповідальність.

Під час практичного заняття студенти під керівництвом викладача визначте правовий статус спеціаліста, проаналізуйте вимоги, що пред'являються до експерта, а також інших суб'єктів, які володіють спеціальними знаннями.

Ф а б у л и

1. 18 грудня 2019 року в квартирі № 13 по вул. Миру, буд. 8 виявлено труп з ознаками вогнепального поранення. *Які спеціалісти мають бути залученні у даному випадку, які їх права та обов'язки.*

2. Позивач звернувся до суду з позовом до гр. Б про відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої здоров'ю. В обґрунтування своїх вимог позивач вказує, що 01.12.2011 року близько 10-30 по вул. Червоноармійській, 20 м. Харків його вкусила собака бійцівської породи, що належить відповідачу Б. У судовому засіданні позивач надав суду фотографії вищевказаної собаки. Проте, відповідач заперечив щодо вказаної

позивачем породи його собаки, зазначивши, що його собака належить до іншої породи. *Визначте можливості використання спеціальних знань у даному випадку.*

3. Під час обшуку було з'ясовано, що свідок У., яка проживає разом з підозрюваним володіє лише китайською мовою. Слідчий вирішив залучити перекладача. *Який порядок його залучення? Які вимоги пред'являються до перекладача. Визначте його права, обов'язки та відповідальність.*

4. 25 січня 2020 року гр. Ш., керуючи транспортним засобом ВАЗ-21063, здійснив наїзд на пішохода – неповнолітню гр. М., спричинивши її тяжкі тілесні ушкодження. *Визначте яких спеціалістів необхідно залучити у даному випадку та порядок їх залучення.*

5. Під час проведення огляду трупа слідчий почав висловлювати свої критичні зауваження судовому медику, який був залучений слідчим, щодо способів, методів та застосованих науково-технічних засобів дослідження тіла трупа. *Прокоментуйте ситуацію. Висловіть свої власні міркування з цього приводу. Чи має право слідчий надавати вказівки судовому медику щодо огляду трупа?*

6. В межах судового розгляду адвокат підозрюваного подав клопотання про допит спеціаліста на підставі наявних у нього сумнівів щодо компетенції (фаховості, результатів) спеціаліста та отриманих результатів слідчої (розшукової) дії – огляду місця події. Суддя прийняв рішення допитати спеціаліста і викликав спеціаліста на допит. *Чи може бути допитаний спеціаліст у даній ситуації?*

7. У протоколі огляду місця події, проведеного за фактом вчинення вбивства, слідчий зі слів спеціаліста зафіксував наступну інформацію: «Місцем події є житлове приміщення (квартира), розташоване за адресою м. Харків, просп. Перемоги 45 кв. 32, де був виявлени труп невідомої людини. Труп знаходиться на кухні. Труп лежить на спині. Ліва рука витягнута уздовж тулуба, права зігнута в ліктьовому суглобі, кисть її знаходиться на лівому стегні.

Трупне задубіння виражене в наявності трупних плям, розташовуються на задній поверхні тіла. Обличчя рясно забруднено кров'ю. В області щоки велика зяюча рана, що починається від рівня підборіддя. Нижче цієї рани і паралельно їй розташовується рана такого ж характеру, края обох ран рівні, кінці гострі. У трупа обстрижені нігті і вилучений піднігтьовий уміст.

На трупі є: піджак коричневого кольору у клітку, правий рукав якого забруднений у кров; жовта футболка; штани в коричневу смужку; труси чорні. У лівій внутрішній кишені піджака виявлений паспорт.

На невеликій відстані від голови трупа лежать два недокурки сигарет. Кожний з недокуроків поміщений в окрему скляну пробірку. На північ від трупа виявлена порожня пляшка з-під водки "Оковита". Після обробки поверхні пляшки за допомогою магнітної щіточки порошком виявлений чіткий слід пальця руки. Слід розташований на пляшці вище наклейки "Чорний полковник". Довжина сліду 17 мм. Тип папілярного візерунка потребує визначення в межах дактилоскопічної експертизи. Слід перенесений на прозору дактилоскопічну плівку.

При огляді місця події здійснювалась фотозйомка фотоапаратом "Sony". Проводилась: різні методи фотозйомки трупа (оглядова фотозйомка трупа зі сторони голови та ніг), фотозйомка ран на обличчі та шії, пляшки. З місця події вилучено: паспорт, два недокурки сигарет, порожня пляшка з-під водки, піджак і штани». *Оцініть якість зафіксованої в протоколі огляду місця події інформації, звернувши увагу на повноту, чіткість опису, використання всіх можливостей для виявлення слідів злочинця, а також характер фіксації і вилучення слідів і речових доказів. З урахуванням викладеної у фабулі інформації і додатково введених вами умовних даних, складіть протокол огляду місця події у відповідності з процесуальними вимогами і криміналістичними рекомендаціями.*

ТЕМА 4: ФОРМИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ В ЮРИДИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

(2 год.)

Практичне заняття №4

Питання для обговорення

1. Поняття та підстави для класифікації форм використання спеціальних знань.
2. Форми участі спеціаліста у різних видах судочинства.
3. Судова експертиза та її співвідношення з іншими формами використання спеціальних знань.
4. Науково-правова експертиза, її сутність та значення.
5. Нетрадиційні та перспективні знання у юридичній діяльності, їх форми.
6. Використання поліграфу у юридичній діяльності.

Під час практичного заняття студенти під керівництвом викладача аналізують форми використання спеціальних знань, досліджують нетрадиційні та перспективні знання у юридичній діяльності.

Ф а б у л и

1. 20 січня 2020 року з кабінету директора ТОВ «СВИФТ» зникли документи. Під час розслідування слідчий вирішив перевірити співробітників підприємства на факт їх причетності до справи шляхом проведення досліджень за допомогою поліграфу. *Проаналізуйте дії слідчого. Яке процесуальне значення мають результати застосування поліграфу.*

2. Під час обшуку приватного житла гр. К, у поліетиленовому пакеті було виявлено речовину рослинного походження темно-зеленого кольору у кількості 1 кг. Слідчим на підставі консультації зі спеціалістом В. у протоколі було зазначено, що дана речовина належить до особливо

небезпечних наркотичних засобів. Грунтуючись на цьому, слідчим судова експертиза не проводилась. Під час судового розгляду судом на підставі ст. 87 КПК України було визнано доказ не дійсним. *Проаналізуйте дії слідчого. Яка форма спеціальних знань повинна бути використана слідчим?*

3. За фактом вибухів на військових складах у м. Балаклія 20.12.202__ р. матеріали було внесено до ЄРДР. В результаті вибухів загинуло двоє військовослужбовців, пошкоджена приватна власність громадян та майна, яке перебуває у комунальній власності, а також суттєвий стратегічний запас, вибухових речовин та боєприпасів. *Які спеціалісти повинні взяти участь у огляді місця події? Які експертизи необхідно призначити?*

4. Гр. П. під час допиту визнала себе винною у вбивстві на замовлення свого колишнього чоловіка Ч. та повідомила, що той протягом кількох останніх років тероризував її, влаштовував постійні скандали, заважав їй керувати фермерським господарством, знищував присадибні споруди. Декілька разів подавав до суду, на її погляд, необґрунтованих позовів про розділ майна, двічі побив її нового чоловіка, після чого вона «від безвиході» замовила його вбивство. Авокат гр. П. заявив клопотання про проведення щодо неї судово-психологічної експертизи, яке було задоволене слідчим. *Які питання слід поставити на вирішення цієї експертизи? Які матеріали необхідно надати слідчому у розпорядження експерта?*

5. При розслідуванні вбивства, вчиненого з використанням холодної зброї у слідчого виникла необхідність по одному об'єкту – одягу потерпілого призначити наступні судові експертизи: а) трасологічну, для встановлення чи вилученим у обвинуваченого ножом пошкоджено одяг потерпілого; б) судово-медичну, для виявлення на одязі слідів крові та встановлення їхньої приналежності; в) матеріалів, речовин та виробів, а саме експертизу волокон та волокнистих матеріалів, для встановлення факту контактної взаємодії одягу потерпілого з одягом підозрюваного; г) дактилоскопічну, для виявлення на одязі відбитків пальців та встановлення їх приналежності.

Визначте оптимальну послідовність призначення та проведення зазначених експертиз. Обґрунтуйте своє рішення.

ТЕМА 5: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

(2 год.)

Практичне заняття №5

Питання для обговорення

1. Особливості використання спеціальних знань у кримінальному провадженні (фактичні та правові підстави).
2. Тактика залучення спеціаліста, перекладача до проведення слідчих (розшукових) дій (огляду, обшуку, допиту, тимчасового доступу до речей і документів, проведенні пред'явлення особи або речей для впізнання, слідчого експерименту)
3. Тактика залучення судового експерта до кримінального провадження.
4. Слідчі помилки при призначенні судової експертизи.

Під час практичного заняття студенти під керівництвом викладача аналізують форми використання спеціальних знань, досліджують нетрадиційні та перспективні знання у юридичній діяльності.

Ф а б у л и

1. Під час перевірки маршрутного автобусу Харків-Київ на стаціонарному посту ДАІ була виявлена валіза, в якій знаходилися купюри номіналом 1000 та 500 гривень у кількості 200 одиниць, по 100 одиниць кожної купюри (банкноти), а також пістолет марки “ТТ”, 10 патронів. Водій

автобусу пояснив, що перевезти цю валізу та віддати на кінцевій зупинці його попросив невідомий чоловік. Під час попереднього огляду та опису купюр спеціаліст-криміналіст висловив припущення, що гроші підроблені та виготовлені за допомогою поліграфічного обладнання. *Визначте які експертні дослідження необхідно провести? Сформулюйте питання, які можуть бути поставлені для вирішення експерту.*

2. Експерт при проведенні дослідження дійшов висновку про те, що сліди рук, виявлені на вилученому з місця події уламку скла, належать гр. Б. Разом з тим, в своєму висновку він зазначив, що наданий об'єкт надійшов на дослідження в неналежному (не опечатаному) вигляді. Під час судового розгляду гр. Б. заявив, що свої сліди на склі він міг залишити випадково. Оскільки, коли він перебував на допиті в кабінеті слідчого, то побачив на сейфі скельце скла, узяв його в руки і скористувався цим склом замість дзеркала.

Чи було допущено слідчим тактичну помилку при підготовці матеріалів для експертного дослідження? Надайте оцінку доказового значення експертного висновку? Які питання слід поставити експерту під час його допиту в суді з метою перевірки версії підсудного?

3. 12 квітня 20__р. працівниками УСБУ в Одеській області та Південної регіональної митниці України, затримано громадянина України, який намагався вивезти з України поза митним контролем (тобто з прихованням від митного контролю) до республіки Польщі біля 50 золотих монет (номіалом 25 шт. – номіналом 5 карбованців, 15 шт. – 7,5 карбованця та 10 шт. – 10 карбованців) Царського періоду 19 століття віку н.е., які представляють собою історичну і культурну цінність. За даним фактом внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань. *Розкрийте особливості взаємодії слідчого з відповідними спеціалістами. Сформулюйте питання експерту для проведення експертизи.*

4. Співробітники СБУ викрили в Києві групу осіб, які організували ввезення із зони АТО (непідконтрольних територій) до підконтрольної

території України вогнепальної зброї та боєприпасів з подальшою реалізацією її у місті Києві та Київській області. Під час проведення обшуків вилучено: пістолети марки «ТТ», «Макаров», напівавтоматичні рушниці «М-16», понад 4 тисяч патронів до вогнепальної зброї різного калібру, кулі, гільзи, капсулі, порох, пристосування для складання патронів, інші запчастини для вогнепальної зброї. Затримані дві особи – громадяни України, 21.12.1979 р.н. та 23.09.1982 р.н. За даним фактом внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань. *Охарактеризуйте організацію взаємодії (тактика взаємодії) слідчого СБУ, прокурора, слідчого судді та експерта під час досудового розслідування цього кримінального провадження. Спеціалісти якого фаху повинні брати участь у слідчому огляді. Які судові експертизи необхідно призначити та які питання необхідно поставити експерту на вирішення?*

5. Увечері громадянин Бондаренко В.В. посварився з Михайловим С.А., який наніс йому побої. Розсердившись на Михайлова С.А., громадянин Бондаренко В.В. пішов додому та з ножем повернувся до місця сварки. Побачивши у нього в руках ніж, Михайлов С.А. почав тікати. Бондаренко В.В. став його переслідувати. У цей час по вулиці йшов свідок Тарасов А.А. Коли Михайлов С.А. пробігав повз нього, Тарасов А.А. підставив йому ногу і Михайлов С.А. упав. Громадянин Бондаренко В.В. скористався цим і наніс Михайлову С.А. декілька ударів ножем, від яких той помер на місці. *Які спеціалісти повинні взяти участь у огляді місця події? Назвіть тактику взаємодії слідчого і спеціаліста під час допиту. Які експертизи необхідно призначити?*

6. Слідчий в клопотанні до слідчого судді про призначення автотехнічної експертизи за матеріалами кримінального провадження № 12348643958 від 23.04.20__р. про наїзд автомобіля під керуванням гр. М. на малолітнього Г., який перебігав проїжджу частину дороги не зазначив наступні обставини: швидкість руху потерпілого; відстань, яку пробіг Г. по

проїжджій частині дороги; точне місце наїзду щодо проїжджої частини дороги; точне місце зупинки автомобіля гр. М.; гальмівний шлях автомобіля.

Всі ці відомості експерт-автотехнік отримав з матеріалів кримінального провадження (протоколу огляду місця події, протоколів допитів свідків), а також певних довідників. На підставі отриманих даних він зробив висновок, що водій М. мав технічну можливість уникнути наїзду на гр. Г. *Надайте оцінку висновку експерта. Визначте, в яких випадках та за яких підстав призначаються додаткова та повторна експертизи? Чи є в даному випадку підстави для призначення будь-якої з перерахованих експертиз і в чому конкретно ці підстави полягають? Які вихідні дані необхідні експерту у зазначеній ситуації для вирішення такого завдання дослідження, як встановлення наявності у водія технічної можливості запобігання наїзду на пішохода? Як повинен діяти експерт, отримавши постанову слідчого з неповними вихідними даними?*

7. 21 березня 20__ р. під час обшуку приватного подвір'я, що належить гр. Д., у гаражі було виявлено підпільний цех із спеціальним обладнанням, пристосованим для масового виготовлення антисептичних засобів, до складу якого входили: пристрій для виготовлення кришок та дозатори, лійки, спиртометри, пристрій для прорідження виготовленої спиртової суміші; в приміщенні знаходились ковпачки, кришечки, дозатори, плівка для обмотування паперових ящиків, інгредієнти для виготовлення підробленої продукції, спирт загальним об'ємом 85 л., ящик із пустими пляшками, підготовленими заготовленими для розлиття в них готової суміші. У кімнаті житлового будинку знаходилися: струменевий кольоровий принтер марки «Epson» та лазерний принтер марки «Xerox», комп'ютер та наклейки на пляшки у кількості 500 штук. Власник подвір'я пояснив, що всі ці речі та предмети належать винаймачам його будинку, які на даний час відсутні у місті, бо поїхали (з їх слів) на три дні у відрядження до іншої області. *Яких спеціалістів слід залучити під час огляду? Розкрийте організацію взаємодії слідчого з іншими суб'єктами кримінального провадження у даному випадку.*

Які експертизи необхідно призначити? Які спеціалісти повинні брати участь у слідчому огляді?

8. 15 лютого 20__ р. на території ХТЗ у м. Харків біля ремонтного цеху було виявлено труп робочого Я. з множинними пораненнями (пошкодженнями, синцями, ссадинами) в області голови. Під підозру у вчиненні злочину потрапив його гр. М., прцівник ремонтного цеху ХТЗ, 23.07.1980 р.н. На одному з допитів підозрюваний гр. М. зізнався у вбивстві гр. Я. та надав свідчення наступного змісту: «У мене з'явився намір помститися Я. під час сумісного розпиття спиртних напоїв. Я купив пляшку горілки 10 лютого в магазині «Мрія» по дорозі на роботу. Горілку ми розпивали недалеко від ремонтного цеху. Там же кинули порожню пляшку і склянку. Гр. Я під час розпиття спирних напоїв зізнався, що він був коханцем моєї дружини. У цей момент, я завдав йому удар молотком по голові. Я впав і втратив свідомість. Потім я зтягнув Я. в прибудову ремонтного цеху, де завдав йому ще кілька ударів молотком по голові. Переконавшись, що гр. Я. мертвий, я з місця події втік. Свої дії добре пам'ятаю і можу показати шлях, яким я пішов з місця події, місце, де я вимив закривавлені руки снігом, місце, куди закинув знаряддя вбивства – молоток, а також місце, де заховав свій одяг зі слідами крові». Під час огляду місця події було виявлено молоток зі слідами речовини темно-бурого кольору. Керівник слідчого відділу, ознайомившись з протоколом допиту гр. М. та результатами проведення огляду місця події запропонував слідчому залучити судового експерта. Слідчий погодився з пропозицією керівника та звернувся з клопотанням про призначенням судово-психологічної експертизи для вирішення питання щодо осудності гр. М. На вирішення експерту слідчий поставив наступні запитання: 1) Чи усвідомлював гр. М. свої дії під час вчинення злочину? 2) Чи винний гр. М. у вчиненні злочину та які кваліфікуючі ознаки у діях гр. М. можна виокремити? Слідчий в якості установи зазначив (ХОБСМЕ) Харківське областне бюро судово-медичної експертизи м. Харків.

Також, слідчий звернувся з клопотанням про проведення судово-цитологічної експертизи на вирішення експерту слідчий сформулював наступні запитання: 1) Яка причина смерті? 2) Коли настала смерть? 3) Чи маються на тілі сліди та ознаки опору? 4) Чи на представлених об'єктах сліди біологічного походження (кров, сперма, слина, піт)? 5) Кому належать виявлені об'єкти: людині чи тварині? Якщо тварині, то якій? 6) До якої групи відноситься кров потерпілої (підозрюваної) особи? 7) Чи придатні виявлені сліди для подальшої генотипоскопічної експертизи? В якості експерта слідчий залучив завідуючого відділенням травматології, провідного лікаря найвищої категорії лікарні № 20 м. Харкова. *Надайте оцінку діям слідчого. Визначте які слідчі помилки були допущені слідчим. Чи є в даному випадку підстави для призначення будь-якої з перерахованих експертиз і чому конкретно ці підстави полягають? Як повинен діяти експерт, отримавши постанову слідчого з неповними вихідними даними? Які інші експертизи, на вашу думку можуть бути призначені судові експертизи?*

9. У ніч на 10 березня 2003 року в приміщенні офісу ТОВ "Метал - Сервіс" було вчинено крадіжку зі зломом. У ході огляду було встановлено: вхідні двостулкові двері, що замикаються за допомогою навісного замка злочинці відкрили підібраним ключем та проникнули в хол офісу. Безпосередньо перед входом в офіс на піску були виявлені сліди спортивного взуття 42 розміру, два з яких відобразилися достатньо чітко. В результаті огляду цих слідів спеціалістом-криміналістом було висунуте припущення, що такий слід могли залишити кросівки приблизно 42-43 розміру, які мають на підшві правого черевика характерний слід зносу. Після опису в протоколі сліди були сфотографовані і вилучені шляхом виготовлення гіпсового зліпку. При огляді холу офісу виявлені поверхневі сліди взуття, та вилучено грудку засохлого бруду у вигляді ромба правильної форми і дві грудки землі у вигляді однакових прямокутників довжиною із вкрапленнями у вигляді точок жовтуватого кольору. У кабінеті директора зламани зовнішні двері, зламаний сейф. При огляді були виявлені сліди рук на абажурі перекинutoї настільної

лампи, а на полірованій поверхні столу сліди долоні і пальців лівої руки. Перед комп'ютерним столиком виявлено 2 недокурка сигарет фірми "LD" і один недокурок сигарети фірми "Winston" із слідами на фільтрі, схожими на губну помаду. Крім цього були вилучені: зразки матеріалу зламаного злочинцями сейфа, зразки відтисків викрадених печатки та штампа. На обкладинці дверей до приміщення бухгалтерії, що прилягає справа до замка на відстані 15 см помітний здвоєний утиснений слід прямокутної форми з чіткими краями. На внутрішній поверхні дужки замка проглядаються сліди тертя, що відрізняються від іншої поверхні свіжим металевим блиском. Об'ємні сліди сфотографовані фотоапаратом фірми "MINOLTA" і з них виготовлені два зліпка за допомогою пасти "К". У нижній частині дверей до приміщення бухгалтерії у місці пролому були виявлені численні частки жовтого, чорного і білого кольору, які були вилучені в целофанові пакети. На нижньому краї отвору помітні плями бурого кольору, схожі на кров. На підлозі туалетної кімнати було виявлено рушник із плямами бурого кольору, схожими на кров. На крані змішувача виявлені сліди пальців руки, пофарбовані в бурий колір. *Визначити, які судові експертизи можливо призначити у кожній стадії розслідування. Скласти відповідні клопотання або ухвали про їх призначення.*

ТЕМА 6: ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ В МЕЖАХ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

(2 год.)

Практичне заняття №6

Питання для обговорення

1. Сутність та завдання застосування спеціальних знань в процесі проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

2. Організаційно-тактичні основи застосування слідчим спеціальних знань в процесі проведення втручання у приватне спілкування.

3. Організаційно-тактичні основи застосування слідчим спеціальних знань в процесі проведення контролю за вчиненням злочину:

- 1) контрольована поставка;
- 2) контрольована та оперативна закупка;
- 3) спеціальний слідчий експеримент;
- 4) імітування обстановки злочину.

4. Організаційно-тактичні основи застосування слідчим спеціальних знань в процесі проведення негласного отримання зразків для порівняльного дослідження

Під час практичного заняття студенти під керівництвом викладача аналізують форми використання спеціальних знань, досліджують нетрадиційні та перспективні знання у юридичній діяльності.

Ф а б у л и

1. 22.05.20__р. у Держинському районі біля станції метро «Наукова» було затримано працівника поліції, капітана поліції гр. М. 1978 р.н. при спробі збуту партії наркотичних засобів синтетичного та рослинного походження. Затримання відбувалось в межах проведення “Контролю за вчиненням злочину” відповідно до ст. 271 КПК України. До затриманого було застосовано міру запобіжного заходу – утримання під вартою. Відповідно до ч. 1 ст. 208 (Затримання уповноваженою службовою особою без ухвали слідчого судді) КПК України гр. М був затриманий. Під час затримання проводився огляд речей затриманого гр. М. Результати проведення затримання та огляду речей гр. М. проводилась відеофіксація та фотографування. На допиті гр. М. повідомив, що наркотичні засоби йому

постачали на сайті, в свою чергу наркотики великими партіями надсилаються з Таджикистану. Беручи до уваги той факт, що інформація, отримана від затриманого, потребує перевірки, а також враховуючи те, що у Д. та Ю. можуть бути співучасники, слідчий вирішив організувати зняття інформації з електронних інформаційних систем. *Проаналізуйте, з яких дій повинен складатися підготовчий етап до цієї інформації з електронних інформаційних систем? Визначте які спеціалісти повинні брати участь.*

2. Компетентними органами Румунії розслідується вищевказана кримінальна справа № 2082D/P/2018 про створення організованого злочинного угруповання, ухилення від сплати податків, розкрадання коштів та відмивання грошей. В межах надання міжнародної правової допомоги у кримінальній справі № 2082D/P/2018 прокуратурою Київської місцевої прокуратури №6 м. Києва було встановлено що фігуранти кримінальної справи №2082D/P/2018 з боку Румунії (директор Ляуш Н.Н. фірми «Goos LTD») мала взаємовідносини із низкою українських суб'єктів господарювання у тому числі директора Іванова В.А. ГОВ "ІНТЕР-ОПТ 2000", директора петрова В.А. ТОВ Ефес Експорт Меречіненъ а фінансові і господарські операції щодо експорту вольського горіху до Румунії, що ними проводилися у період 2015-2019 років, викликають сумніви у їх достовірності.

А саме, під час 2015 року, підозрюваний громадянин Ляуш Н.Н. та підсудний Іванов В.А., адміністратори КТОВ Ефес Експорт Меречіненъ, ініціювали організоване злочинне угруповання з метою вчинення злочинів «ухилення від сплати податків», «розкрадання грошей» та «відмивання грошей», угруповання, яке створили разом із підозрюваним Алиш Оглу, турецьким громадянином, та з особами знайомими з ними на основі попередніх комерційних зв'язків, які були згодні включити товариства, якими вони управляли у фіктивну комерційну схему, поставляючи їм бухгалтерські документи (рахунки-фактури), які б свідчили, нереально, про

поставку певної кількості товару двома комерційними товариствами, контрольованими ними, з метою зменшення податкових зобов'язань.

Беручи до уваги, що INTER-OPT 2000 LTD, ідентифікаційний код юридичної особи 38299715, зареєстровано в Україні та те, що Печерська районна в місті Києві державна адміністрація знаходиться за адресою: 01010 м. Київ, вул. М. Омеляновича-Павленка, 15, у слідства виникла необхідність в зверненні до компетентних органів України. *Які на Вашу думку, мають бути проведені негласні слідчі (розшукові) дії? Фахівців в яких галузях знань необхідно залучити слідчому в межах проведення цих негласних слідчих (розшукових) дій?*

3. У провадженні ТУ ДБР у м. Полтаві перебувають матеріали досудового розслідування, внесені до ЄРДР за №42019220000000149 від 27 лютого 2019 року за ознаками складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 364 КК України. У ході досудового розслідування встановлено, що при проведенні негласної слідчої (розшукової) дії - контрольована та оперативна закупка від 07.06.2019 здобуто наступні предмети:

➤ скляна пляшка (матова) об'ємом 0,5 літра на якій міститься етикетка срібно-синього кольору з написами «Холодов, горілка на молоці, виробник: ТОВ «ХЛІВЗ» м. Харків, вул. Тарасівська, 6» та марка акцизного податку з написами «20 АААД, 216548, 12/16, 21.160 грн.»;

➤ скляна пляшка об'ємом 0,5 літра з рідиною коричневого кольору, на якій міститься етикетка кремово-бардового кольору з написами «GLENMARF rom Heartof Scotland, whisky, виробник: ТОВ «ХЛІВЗ» м. Харків, вул. Тарасівська, 6» та марка акцизного податку з написами «20 ААБЙ, 059896, 05/16, 21.160 грн.»;

➤ скляна пляшка об'ємом 0,5 літра з прозорою рідиною, на якій міститься етикетка білого та чорного кольорів з написами «Перша посольська очищена молоком, горілка, виробник: ТОВ «ХЛІВЗ» м. Харків,

вул. Тарасівська, 6» та марка акцизного податку з написами «20 АААЕ, 318830, 12/17, 25.392 грн.»;

➤ скляна пляшка об'ємом 0,5 літра з прозорою рідиною, на якій міститься етикетка чорного, червоного та жовтого кольорів з написами «ULUBLENA, LUXEXPORTVODKA, виробник: ТОВ «ХЛВЗ» м. Харків, вул. Тарасівська, 6» та марка акцизного податку з написами «20 АААИ, 014797, 05/18, 25.392 грн.»;

➤ скляна пляшка об'ємом 0,5 літра з прозорою рідиною, на якій міститься етикетка білого та жовтого кольорів з написами «горілка Білий налив прозора, виробник: ТОВ «ХЛВЗ» м. Харків, вул. Тарасівська, 6» та марка акцизного податку з написами «20 АААЖ, 127141, 05/18, 25.392 грн.».

Який процесуальний порядок проведення контрольованої та оперативної закупки? Назвіть учасників цієї негласної слідчої (розшукової) дії та їх функціональну спрямованість.

ТЕМА 7: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА (ЗАХИСНИКА)

(2 год.)

Практичне заняття №7

Питання для обговорення

1. Напрямки використання спеціальних знань адвокатом (захисником) та їх мета.
2. Організаційно-тактичні основи використання спеціальних знань адвокатом (захисником) у кримінальному судочинстві. Порядок залучення експерта захисником.
3. Організаційно-тактичні основи використання спеціальних знань адвокатом (захисником) у господарському, цивільному та адміністративному

судочинстві.

4. Допит осіб, що володіють спеціальними знаннями.

Під час практичного заняття студенти під керівництвом викладача аналізують форми використання спеціальних знань, досліджують нетрадиційні та перспективні знання у юридичній діяльності.

Ф а б у л и

1. 28.06. 20__ р. приблизно о 13.00 годині до чергової частини Держинського РВ ГУНП в Харківській області надійшло повідомлення про те, що в під'їзді багатоповерхового будинку гр. К., власником квартири № 45, за адресою м. Харків, вул. Університетська 43, виявлений труп молодого чоловіка. На місце події виїхала чергова слідчо-оперативна група, з обласного бюро судово-медичної експертизи був викликаний черговий експерт.

У результаті огляду місця події та трупу було встановлено наступне: металеві двері, що ведуть у під'їзд з двору, відкриваються при використанні (натисненні) комбінації цифр кодового замка. У тамбурі під'їзду перед входом у підвальне приміщення на підлозі лежить труп чоловіка, середнього зросту і статури, на вигляд чоловікові близько 25 років; одягнений в спортивний костюм, взутий в кросівки; майка і сорочка рясно залиті кров'ю від декількох колото-різаних ран, розташованих в області живота і грудей. У нагрудній кишені сорочки виявлений надірваний, зі слідами речовини, схожої на кров, залізничний квиток на поїзд маршрутом Харків – Київ.

На підлозі кинута багажна сумка, усередині якої знаходяться термос, харчі, предмети одягу. Будь-яких документів і грошей в кишенях одягу трупа і в сумці не виявлено.

На сходовому майданчику між першим і другим поверхами на підвіконні виявлено декілька недопалків, одна порожня пляшка об'ємом 0, 7

л з горілчаною етикеткою, три пластикових стакани, один з яких наполовину наповнений прозорою рідиною з запахом алкоголю.

Як з'ясувалося в процесі розслідування, загиблим виявився гр. Т., 26 років, який займався приватним бізнесом і мешкав у сусідньому під'їзді цього ж будинку. За словами родичів, 28 травня приблизно о 09 годині 30 хвилин гр. Т. відправився на залізничний вокзал, щоб відбути до Києва, а з Києва авіарейсом до Греції.

Під час досудового розслідування було затримано підозрюваного у вчиненні тяжкого злочину – “Умисного вбивства” громадянина України, 23.02.1965 р.н., який мешкав за адресою м. Харків, просп. Перемоги 45, кв.23, раніше судимого. Підозрюваний гр. Т. звернувся до захисника (адвоката) гр. П. за захистом його під час досудового розслідування та судового розгляду. *Визначте порядок залучення стороною захисту судового експерта. Які саме судові експертизи може ініціювати сторона захисту (адвокат)? Сформулюйте питання, які можуть бути поставлені на вирішенню експерту.*

2. В березні 20__ р. гр. Д. познайомився з М., яка працювала з ним на одному підприємстві. Пообіцявши одружитися і приховавши, що у нього вже є дружина і дитина, Д. вступив з М. у близькі стосунки. На початку листопада того ж року Д. став зустрічатися з Л., мав з нею інтимні стосунки, також пообіцявши їй одружитися. Водночас він не переривав своїх відносин з М., якій нічого не було відомо про взаємини Д. з Л.

27 листопада 20__ р. близько 8 години вечора Л. зустріла М., яка разом з Д. підходила до його будинку. Д. пішов додому, а дівчата відправилися на квартиру до Л. (раніше вони вже були знайомі). Під час зустрічі Л. і М. дізналися про непостійність Д. На початку дев'ятої години Д. прийшов на квартиру до Л.

Як повідомив Д., він, побоюючись зустрічі з М., про свій прихід дав знати свистом під вікном. Л., виглянувши у кватирку, покликала його до себе. Під час їхнього спілкування вона плакала. Щоб заспокоїти її, він обіцяв

з нею одружитися, залишити М. і сказав, що підтвердить це в її присутності. Л. повідомила, що М. тут, і попрямувала до гардеробу. В цей час з гардеробу вискочила М. з ножем у руках, назвала Д. негідником, завдала собі два удари ножем у груди і впала. Підбігши, він розтиснув М. руки, відібрав ножа, що належав Л., і викинув його в квартиру, хвилюючись, щоб Л. також не зарізала себе.

Допитана у цій справі Л. показала, що під час її розмови з М. про непостійність Д., останній свистом дав знати про свій прихід. Для того, щоб переконатися, як Д. буде вести себе з нею наодинці, вона і М. домовилися, що остання сховається в гардеробі. Коли Л. покликала Д., М. була вже в гардеробі. Увійшовши до кімнати, Д. сів на диван поруч з Л., став просити у неї вибачення за зустрічі з М., обіцяв їй зареєструвати шлюб і сказав, що готовий підтвердити це в присутності М. В цей час з гардеробу вискочила М. з криком: «Негідник!». М. стояла навпроти Д. Вони розмахували руками над головою, і у Л. склалося враження, що вони б'ються. Вона хотіла їх розняти, але, не встигнувши підійти до них, побачила, що М. впала, заливаючись кров'ю. У цей час Д. крикнув: «Аня зарізалась!». Коли Д. нагнувся до тіла М., він руки їй не розтискав і ніж з її рук не виймав. Коли ж Д. піднявся, Л. побачила в його руках свій ніж, яким вона завжди користувалася у побуті. Вона відібрала ніж, але Д. відразу силою вихопив його у неї й викинув у квартиру. До приходу Д. Л. постійно знаходилася в кімнаті разом з М., яка ніякого ножу у руки не брала. М. бувала у неї рідко, цей ніж не бачила, і де він знаходився, не знала. У той же час Д., який бував у неї часто, бачив цей ніж і знав, де він зберігається.

Свідок Б. заявила, що вдень 27 листопада 20__ року вона була у Л. й бачила, що ніж, яким Л. різала хліб, вона поклала у верхню шухляду кухонного столу. За заявою свідка С., Д. вибіг з квартири Л. з криком: «Я в усьому винен!». Свідки характеризували Д. як суворого, наполегливого і дратівливого чоловіка. М. – як життєрадісну й веселу.

Судово-медична експертиза встановила, що напрямок раневих каналів на тілі М. не виключає можливості нанесення їй поранень як самостійно (власною рукою), так і з боку інших осіб. При огляді кімнати Л. було встановлено, що поруч з кухонним столом стоїть крісло. Відстань від найближчого краю крісла до шухляди столу, у якій знаходився ніж – 1 м. Сидячи у кріслі, можливо висунути шухляду і дістати ніж, для чого потрібно лише податися трохи вперед і протягнути руку. *Сформулюйте, які судові експертизи можуть бути проведені за клопотанням сторони захисту підзрюваного Д? Визначте критерії допустимості експертного висновку (експертизи).*

3. Гр. Г. звернулася до правоохоронних органів із заявою про те, що її чоловік Ч. систематично здійснює стосовно свого восьмирічного пасинка Петра розпусні дії і акти гвалтування, про що їй стало відомо зі слів сина.

У процесі провадження по кримінальній справі, порушеній за даною заявою, Г. та її малолітній син Петро підтвердили факти, зазначені в заяві; Ч., у свою чергу, категорично заперечував їх показання, пояснивши, що Г. «бажає його посадити», а її син дає свідчення проти нього «за вказівкою» своєї матері. Адвокат потерпілої гр. Г прийняв рішення про звернення до слідчого судді з клопотанням проведення щодо потерпілого сина гр. Г. судово-медичної і судово-психологічної експертиз. *Складіть клопотання адвоката про призначення зазначених видів експертиз, звернувши особливу увагу на формулювання запитань, які необхідно поставити на їх вирішення.*

ТЕМА8: ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

(4 год.)

Практичне заняття №8

Питання для обговорення

1. Структура та зміст результатів застосування спеціальних знань.
2. Процесуальне значення результатів застосування спеціальних знань. Висновок експерта з питань права.
3. Оцінка висновку судової експертизи.
4. Рецензування висновку судової експертизи. Суб'єкти рецензування.
5. Допомога спеціаліста в оцінці висновку судового експерта.
6. Оцінка результатів застосування спеціальних знань спеціалістом.
7. Співвідношення результатів застосування спеціальних знань різними суб'єктами
8. Оцінка експертних висновків в тлумаченні європейського суду з прав людини.

Під час практичного заняття студенти під керівництвом викладача аналізують форми використання спеціальних знань, досліджують нетрадиційні та перспективні знання у юридичній діяльності.

Ф а б у л и

1. Петрову В.П. пред'явлено звинувачення за ч. 2 ст. 121 КК України в тому, що він 02 січня 2011 року перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння приблизно в 17 годині зайшов до будинку своєї бабусі Петрової Н.В. на ґрунті особистих неприязнених відносин з метою помсти та умислом на спричинення тілесних ушкоджень діючи умисно наніс множинні удари кулаками рук та ногами по різним частинам тіла своєму дядькові Кондакову В.П. в результаті чого заподіяв останньому тяжкі тілесні ушкодження небезпечні для життя в момент заподіяння від яких потерпілий помер на місці події в будинку № 279 в с. Річка, Міжгірського району.

Згідно висновку експерта № 2 від 14.02.2011 р. судово - медичної експертизи трупа Петрової Н.В. вбачається, що причиною смерті такого послужило набряк і набухання головного мозку, що виник внаслідок закритої

черепно - мозкової травми, це привело до масивного травматичного крововиливу в головний мозок (субдуральний), забою головного мозку. В легені, міокарді, печінці розлад гемодинаміки та гемоциркуляції. Травматичний шок. Вказані тілесні ушкодження могли бути спричинені взутими ногами та кулаками сторонньої людини. По давності вкладуються в час події, кваліфікуються як тяжкі тілесні ушкодження в момент їх спричинення. Дані ушкодження знаходяться в причинному зв'язку з настанням смерті, могли виникнути при обставинах, вказаних в постанові. Після отримання травм Петрової Н.В. не виключено, що він міг вільно рухатись і також не виключено, що при наданні своєчасної меддопомоги міг уникнути смерті.

Свідок по справі фельдшер амбулаторії швидкої допомоги с. Ізки, Міжгірського району Терех С.К. показав в суді, що 02.01.2011 року перебуваючи на чергуванні він біля 16 години 40 хвилин отримав повідомлення з районної лікарні, щоб виїжджав в с. Річка до будинку № 279 так як Петров В.П. побив свого дядька. До даного будинку на автомобілі швидкої допомоги приїхав з водієм біля 17 години 10 хвилин. Побачивши лежачого на підлозі побитого Петрової Н.В. подивився пульс на руці і на сонній артерії який ледве був відчутний, ввів йому внутрішньо м'язево кордіамін. Після цього подивився артеріальний тиск, якого вже не було відчутно і тоді зрозумів, що Петрової Н.В. ознак життя не подає, через що його не доставляли швидко до лікарні. У 17 годині 40 хвилин ним було константовано біологічну смерть Петрової Н.В. Надайте оцінку висновку

Беручи до уваги висновок експерта № 2 від 14.02.2011 року, покази фельдшера швидкої допомоги с. Ізки та обставини справи суд вважає, що по справі слід призначити додаткову судово-медичну експертизу трупа Кондакову В.П. з метою дачі конкретної і чіткої відповіді на запитання, щодо отримання Петрової Н.В. тілесних ушкоджень і їх сумісності із життям, дачі оцінки діям фельдшера Терех С.К. по врятуванню життя Петрової Н.В. при наданні першої необхідної медичної допомоги та його дальнішим діям, а

також врятування життя Петрової Н.В. при наданні йому своєчасної кваліфікованої медичної допомоги. *Чи правомірні дії суду? Які питання необхідно поставити експерту в межах додаткової судово-медичної експертизи. Назвіть алгоритм оцінки експертизи.*

2. У провадженні за позовом Близнюк Ю. В. до ТОВ «Гледіс» та до Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» про дострокове припинення дії міжнародної реєстрації на знак для товарів і послуг та за зустрічним позовом ТОВ «Гледіс» до Близнюк Ю. В. та Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» про визнання свідоцтва на знак недійсним було призначено судову експертизу у сфері інтелектуальної власності, на розгляд якої поставлено питання: «Чи є знак для товарів і послуг «Sulty Sun» (свідоцтво України № 214365 від 15 березня 2007 року) схожим зі знаком для товарів і послуг «Соленое Солнце» (міжнародна реєстрація № 987654 від 29 серпня 2006 року) настільки, що їх можна сплутати або ввести в оману щодо особи, яка надає послуги або виробляє товари з використанням цього знаку».

Проведення вказаної судової експертизи було доручено Науково-дослідному центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності.

Згідно з висновком експерта № 01/11 від 1 червня 2011 року, вбачається, що:

- словесне позначення «Sulty Sun» не є схожим зі словесним позначенням «Соленое Солнце» за фонетичною ознакою (звучання), оскільки їх фонетичний склад зовсім інший;

- позначення Sulty Sun та «Соленое Солнце» не мають схожості за графічною (візуальною) ознакою, що зумовлено, насамперед, різними абетками, якими вони виконані, а також розміром букв та різними шрифтами;

- досліджувані словесні позначення за семантичною ознакою (схожість за значенням) є схожими.

З матеріалів експертизи не вбачається, якими джерелами користувався експерт, коли перекладав вказані позначення на українську мову, не

зазначено посилання на жодний англомовний словник при дослідженні англомовного позначення «Sulty Sun». *Надайте оцінку висновку експерта. Обізнану особу в якій галузі знань потрібно залучити? Чи можна вважати висновок експерта обґрунтованим та об'єктивним?*

3. У липні 2009 року Дніпропетровський окружний адміністративний суд отримав від гр-на Заїченко кілька листів, в яких містилися надзвичайно образливі зауваження на адресу суддів. 23 липня 2009 року у зв'язку з цими листами секретар суду склав протокол про адміністративне правопорушення, в якому зазначалось, що заявник висловлює свою неповагу до суду. Проведення в адміністративній справі було передано на розгляд до Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська (далі - Красногвардійський суд). Згідно з протоколом засідання Заїченко наполягав на своїй версії перебігу подій, викладеній у його листах, які він грубими не вважав. Вивчивши матеріали справи і заслухавши Заїченко, суд (для встановлення осудності) призначив стаціонарну судово-психіатричну експертизу. Зазначена експертиза мала проводитися у відділенні судово-психіатричних експертиз Дніпропетровської обласної клінічної психіатричної лікарні (далі - психіатрична лікарня). Із зали засідань міліція доставила Заїченко до психіатричної лікарні. Суддя посилався на статтю 20 Кодексу України про адміністративні правопорушення та статтю 21 Закону України «Про психіатричну допомогу».

24 липня 2009 року, психіатрична лікарня повідомила Красногвардійський суд, що не може провести судово-психіатричну експертизу відповідно до постанови суду, оскільки в матеріалах справи відсутні будь-які відомості, що його характеризують. Заявника було виписано з лікарні.

4 серпня 2009 року голова Красногвардійського суду надав міліції вказівки зібрати відомості про особу Заїченко, які були необхідні психіатричній лікарні для встановлення стану його психічного здоров'я. Міліції надано вказівки, зокрема, зібрати усі документи, пов'язані з

психіатричним лікуванням або медикаментозною терапією Заїченко, а також характеристики на нього від його родичів, сусідів та колег. Того ж дня двоє з сусідів заявника надали міліції доволі позитивні характеристики на нього.

У серпні і жовтні 2009 року органи міліції за вказівкою голови Красногвардійського суду збирали у сусідів та родичів відомості про характер Заїченко. Ці відомості були використані спеціалістами психіатричної лікарні у контексті судово-психіатричної експертизи.

9 серпня 2010 року Красногвардійський суд закрит провадження в адміністративній справі щодо заявника у зв'язку з закінченням строку давності притягнення до адміністративної відповідальності.

Заїченко 24 серпня 2009 року звернувся до Європейського суду з прав людини з заявою, де скаржився, зокрема, на примусове поміщення його до психіатричної лікарні та збирання в цьому контексті органами міліції про нього даних. *Яке на Вашу думку має бути рішення Європейського суду з прав людини?*

Практичне заняття №9

Питання для обговорення

1. Експертні помилки, їх сутність та зміст.
2. Класифікація експертних помилок.
3. Умови виникнення експертних помилок.
4. Фактори та причини, які впливають на виникнення помилок.
5. Шляхи усунення експертних помилок.
6. Надання судовим експертом завідомо неправдивого висновку, сутність та проблеми доказування.

Під час практичного заняття студенти під керівництвом викладача аналізують форми використання спеціальних знань, досліджують

нетрадиційні та перспективні знання у юридичній діяльності.

Ф а б у л и

1. При розслідуванні кримінального провадження про вбивство гр. Волохова Т. В., тіло якого було знайдено неподалік кар'єру з видобутку піску, розташованого у с. Вольнянка, Коростишевського району, Житомирській області, у слідства виникла необхідність у призначенні та проведенні судово-грунтознавчої експертизи для дослідження ґрунтових нашарувань на взутті жертви. У складеній слідчим постанові на вирішення експерта були поставлені наступні запитання:

1. Чи є на взутті, наданому для дослідження, нашарування ґрунтово-мінерального походження?

2. Якою є характеристика місцевості, з якої походять нашарування ґрунтово-мінерального походження?

3. Чи походять ґрунтово-мінеральні нашарування на об'єктах-носіях з місця події (ділянка місцевості, розташована у лісосмузі с. Вольнянка, Коростишевського району, Житомирській області)?

4. Чи є корисною копалиною місцевого значення ґрунтово-мінеральні нашарування, виявлені на взутті гр. Волохова Т. В.?

5. Чи придатний зазначений ґрунт для використання у сфері будівництва і інших сферах? Експерт провів експертне дослідження. Описавши у висновку який саме ґрунт надано йому на дослідження, однак, поміж іншим, він і відповів на поставлені йому питання. *Чи мають відношення запитання, що вказані у постанові слідчого, до сфери знань експерта-грунтознавця? Чи наявні помилки у висновку експерта? Якщо так, то якого характеру?*

2. На дослідження експертові наданий масштабний фотознімок сліду губ як ідентифікуючий об'єкт та експериментальний відбиток губ Іванова П.К. і на вирішення поставлене таке питання: “Чи залишений слід губ на

місці події Івановим П.К.?”). Судовий експерт здійснив роздільне та порівняльне дослідження даних об’єктів за загальними та окремими ознаками і встановив їх повне співпадіння лише за загальними ознаками. Він також визначив, що об’єкти співпадають за трьома окремими ознаками і не співпадають за двома. Оцінки значущості виявлених окремих ознак експерт у висновку не навів.

За результатами дослідження експерт сформулював такий висновок: “Слід губ, вилучений з місця події, залишений Івановим П.К.”.

Керівник експертної установи під час перевірки якості висновку виявив відсутність фототаблиці з масштабними фотознімками слідів та звернув увагу на відсутність повного співпадання об’єктів за окремими ознаками. Він викликав судового експерта і наказав переформулювати висновок так: “Слід губ, вилучений з місця події, залишений не Івановим П.К., а іншою особою”. *У наведеному прикладі дій судового експерта і керівника експертної установи відповідно до певних обставин визначити наявність або відсутність: 1) порушення кримінального процесуального законодавства України; 2) достатньої обґрунтованості висновку; 3) протилежних посилань, на яких ґрунтуються висновки. Проаналізувати виявлені недоліки і помилки, надати до них зауваження та пропозиції*

ТЕМА 9: ІНОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У ЮРИДИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

(2 год.)

Практичне заняття №10

Питання для обговорення

1. Інновації в юридичній діяльності: поняття, сучасний стан та сфери застосування.
2. Використання інформаційних технологій в юридичній діяльності. Їх

класифікація. Інформаційні бази даних – ЄДРДР, ЄДРСР, Реєстр арештованих активів (виявлення злочинних активів) тощо.

3. Основні напрямки використання інновацій в слідчій практиці:

а) при проведенні С(Р)Д – дистанційне досудове розслідування (допит, пред'явлення для впізнання);

б) ДНК-реєстрація. Відбір зразків для генотипоскопічної експертизи;

в) мікрофотозйомка з використанням бороскопів, ендоскопів, USB-мікрофотозйомка;

г) встановлення особи злочинця та моделювання особи злочинця;

д) електронні сліди в сфері використання електронно-обчислювальної техніки, телекомунікаційних систем и комп'ютерних мереж;

е) у пошуку, виявленні та фіксації інформації (робототехніка, безпілотні летальні апарати);

є) інноваційний аспект застосування стимульного матеріалу з метою актуалізації ідеальних слідів;

ж) інновації у судовій експертизі;

з) автоматизовані системи: АРМ (слідчого, експерта тощо)

Під час практичного заняття студенти під керівництвом викладача аналізують форми використання спеціальних знань, досліджують нетрадиційні та перспективні знання у юридичній діяльності.

Ф а б у л и

1. При з'ясуванні обставин, пов'язаних з розслідуванням справи, гр. Д., молодий чоловік 25 років повідомив, що, перебуваючи у квартирі разом із батьком, гр. М., у них виникла суперечка, під час якої Д. здійснив постріл з пістолета. Батько помер через серйозну внутрішню травму. У своїх показаннях син стверджував, що постріл стався випадково, коли він впав на ліжко після поштовху, отриманого від батька. Д. також повідомив, що хотів

лише налякати батька, щоб той відчепився від нього. Спочатку поліція не мала точних відомостей про те, чи був інцидент випадковим або навмисним. Для перевірки цих відомостей і різних версій, була здійснена реконструкція події, що відбулася. Аналіз значущих для розслідування відомостей був заснований на зовнішніх і внутрішніх морфологічних ушкодженнях померлого завдяки поєднанню фактичних даних і новітніх технологій, що дозволило отримати відповідь на питання стосовно динаміки завданих травм. На підставі травм жертви було візуалізовано траєкторію польоту кулі. Твердження Д. було спростовано, оскільки положення жертви не відповідало напрямку пострілу. *Вкажіть галузь знань яка може бути використана з метою дослідження та фіксування внутрішньої структури тіла жертви: кістки, органи, а також кулі, що залишилися в ньому? За допомогою яких інноваційних продуктів відбулося відтворення події, яка мала місце? Використання знань якого спеціаліста знадобилися, щоб встановити реальний перебіг події?*

2. В Єдиному державному реєстрі судових рішень (<https://reyestr.court.gov.ua/>) перевірити:

1. Скільки кримінальних судових справ було розглянуто в, Харківський області щодо несанкціонованого доступу до комп'ютерної інформації за 2020 рік, за якими був винесений вирок?

2. Знайдіть постанову по справі № 227/2294/19, суддя Левченко А.М. (дата 02.01.2020).

3. Знайдіть вирок по справі № 953/12102/20 суддя Зуб Г. А. *Після виконання завдань робити screen shot кожного виконаного завдання.*

ТЕМА 10: ВИКОРИСТАННЯ БІОМЕТРИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЮРИДИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.

(2 год.)

Практичне заняття №11

Питання для обговорення

1. Методи біометричної ідентифікація особи.
2. Системи біометричної ідентифікації.
3. Біометрична ідентифікація за допомогою відбитків пальців. Алгоритми ідентифікації відбитків. Пристрої для отримання відбитків пальців в електронному вигляді.
4. Ідентифікація на основі параметрів ока. Методи озпізнавання на основі райдужної оболонки ока. Проблеми данного виду ідентифікації.
5. Ідентифікація за допомогою голосу. Алгоритм голосової ідентифікації. Методи та механізми голосової ідентифікації
6. Біометрична ідентифікація за параметрами обличчя. Алгоритм ідентифікації.
7. Біометричне розпізнавання за параметрами вуха, геометрією долоні, за клавіатурним почерком

Під час практичного заняття студенти під керівництвом викладача аналізують форми використання спеціальних знань, досліджують нетрадиційні та перспективні знання у юридичній діяльності.

Ф а б у л и

1. До чергової частини Дніпропетровського відділення поліції ГУНП в Дніпропетровській області надійшло повідомлення про проникнення злочинців до приміщення ТОВ “Оріон” та викрадення з сейфа директора фірми значної суми грошей та документів. Доступ до приміщення ТОВ “Оріон” був обладнаний системою розпізнавання за 2 D зображенням обличчя. *Побудуйте слідчі версії щодо можливого проникнення злочинців до приміщення фірми.*

2. Наочне приладдя та обладнання: таблиця "Основні антропометричні контрольні точки для ідентифікації особи в анфас";

Приклади фотозображень, прийнятних та неприйнятних для внесення до Єдиного державного демографічного реєстру та на сторінку даних документа, що посвідчує особу, підтверджує громадянство України чи спеціальний статус особи; цифрова фотокамера; штатив.

Відцифроване фотозображення виконує важливу функцію ідентифікації особи і, безумовно, мусить відповідати чинним міжнародним нормам та правилам.. На Україні державні стандарти фотозображень, що дозволяють оформити біометричний документ без додаткових документів, встановлено Наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2019 р. № 875 "Про затвердження Вимог до відцифрованого образу обличчя особи, фотокарток, що подаються для оформлення або обміну документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, та фотографічного зображення на них". *Сфотографуйте та виготовіть цифрове фотозображення особи відповідно до зазначених державних стандартів для оформлення документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, та фотографічного зображення на них. Отримане фото та цифровий файл з фотографічним зображенням надайте для перевірки.*

ТЕМА 11: ВИКОРИСТАННЯ МЕДИКО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗНАНЬ У СУДОЧИНСТВІ.

(4 год.)

Практичне заняття №12

Питання для обговорення

1. Сутність медико-криміналістичних знань, напрямки їх використання. Межі криміналістичних та медичних знань.
2. Правові, процесуальні та організаційні основи судово-медичної

експертизи в Україні:

- а) основні положення про організацію проведення судово-медичної експертизи;
- б) організація і структура судово-медичної служби в Україні;
- г) правовий статус, вимоги, права та обов'язки лікаря судово-медичного експерта;
- д) документація судово-медичних експертиз

3. Види судово-медичних досліджень:

- а) експертиза трупів у випадках насильницької смерті;
- б) експертиза (судово-медичне дослідження) трупів за наявності підозри на насильницьку смерть;
- в) експертиза потерпілих, підозрюваних й інших осіб, а також судово-медичне освідування громадян для визначення характеру й ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, віку, статевих станів і вирішення інших питань, що потребують спеціальних медичних знань;
- г) експертиза речових доказів (отрути, об'єкти біологічного походження);
- д) експертиза за медичною документацією й матеріалами кримінальних проваджень і цивільних справ (наслідування, встановлення дієздатності).

Під час практичного заняття студенти під керівництвом викладача аналізують форми використання спеціальних знань, досліджують нетрадиційні та перспективні знання у юридичній діяльності.

Ф а б у л и

1. 10 січня 2016 року у вечірній час доби, Чалий В.П., знаходячись за місцем свого мешкання в квартирі по вул. Сумська 56 кв. 16, запросив до себе потерпілу Назарову Н.І. для спільного проведення дозвілля. Під час спілкування з потерпілою, у Чалого В.П. раптово виникла неприязнь та умисел на заподіяння смерті останній. Реалізуючи свій злочинний намір, спрямований на протиправне заподіяння смерті іншій людині, розуміючи

протиправність своїх дій, передбачаючи настання тяжких наслідків у вигляді смерті Назарової Н.І., діючи умисно, Чалий В.П. наніс останній численні удари по життєво важливим органам, а саме по голові та тулубу від яких потерпіла отримала травми: закрита черепно-мозкова травма (множинні садна і синці на обличчі, крововиливи в м'які тканини голови, крововиливи під оболонки головного мозку, переломи кісток лицьового черепу); закрита травма шиї (садна на шиї, крововиливи в м'які тканини шиї, перелом під'язикової кістки та щитоподібного хряща); закрита тупа травма тулуба (множинні синці, масивні крововиливи в м'які тканини, перелом грудини, перелом ребер справа та зліва, розрив правої частки печінки та селезінки з крововиливом в черевну порожнину, переломи остистих відростків грудних хребців, крововилив в брижу товстого кишечника); закрита тупа травма верхніх та нижніх кінцівок (множинна садна на синці, дифузні крововиливи в м'які тканини). Від нанесених травм потерпіла померла.

Витягом з єдиного реєстру досудових розслідувань підтверджено факт реєстрації кримінального провадження від 17.01.2016 року за №12019220480000249 про виявлення трупу 17.01.2016 року в квартирі по вул. Сумська 56 кв. 16 з ознаками насильницької смерті. Згідно з даними, які містяться в дослідженому в судовому засіданні протоколі огляду місця події від 17.01.2016 року, на трупі жінки на вигляд 30-35 років одяг відсутній, довжина тіла 168 см., правильне тілобудова. Трупні плями, вбачається на задній поверхні тулуба рожево червоного кольору, гнилісні зміни виражені у вигляді зеленого забарвлення шкіри на животі та на грудній клітині. На тілі множинні синці та садна на голові, тулубі та кінцівках. Труп на дотик прохолодний в цілому. Трупне залякання відсутнє в жувальних м'язах та м'язах кінцівок, покрови шкіри в цілому блідні. Трупні плями не рясні, рожево-фіолетового кольору, вбачається на задній та частково бокових поверхнях тіла, при пальцевому натисканні свій колір не змінюють. Гнилісні зміни виражені у вигляді брудно зеленого забарвлення, шкіри живота, у

підздошних ділянках справа та зліва з початковою судиною сіткою та слабкою гнилісного запаху з отворів рота та носу. Під час огляду трупа вилучені волосся з шести ділянок голови, а також нігті з піднігтівим вмістом. Слідчий в межах досудового розслідування прийняв рішення про необхідність проведення судово-медичного, дактилоскопічного, імунологічного, молекулярно-генетичного, трасологічного та судово-психіатричного дослідження. *Беручи до уваги вказані обставини в їх сукупності визначте оптимальну послідовність призначення та проведення цих судових експертиз. Обґрунтуйте своє рішення. Визначте, які завдання вирішує судово-медична експертиза, випадки обов'язкового проведення судово-медичної експертизи. Складіть проект ухвали призначення судово-медичної експертизи.*

2. 12 жовтня 20__ р. до Міської клінічної лікарні швидкої та невідкладної медичної допомоги м. Харкова був доставлений гр. Д. з численними пошкодженнями тулуба та голови. Стан хворого було оцінено як тяжкий. За попереднім висновком лікарів, Д. міг отримати дані ушкодження у результаті насильницьких дій з боку інших осіб. Спеціалістами лікувального закладу потерпілому була надана своєчасна необхідна допомога, але у результаті отриманих травм Д. помер. Тіло померлого було передано до моргу разом з оригіналом історії хвороби. Речі Д., що залишилися у лікарні, були покладені у поліетиленовий пакет та видані родичам померлого. *Дайте оцінку діям спеціалістів лікарні.*

3. 19.11.2012 р., приблизно о 19 год. 30 хв., Охрименко Петро Андрійович, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння і знаходячись в власному житловому будинку, під час сварки, на ґрунті особистих неприязних стосунків з Пархоменко Ігор Івановичем, з метою позбавлення життя, наніс останньому два удари кухонним ножом в ділянку черевної порожнини. Пархоменко І.І, невідкладно було доставлено до лікарні, де він отримав кваліфіковану медичну допомогу, що забезпечило збереження його життя. 19.11.2012 під час огляду місця події було вилучено кухонний ніж.

21.11.2012 на підставі ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей було здійснено вилучення особистих речей потерпілого Пархоменко І.І.: майки білого кольору та спортивних штанів сірого кольору, в яких потерпілий був одягнутий 19 листопада 2012 року під час вчинення щодо нього кримінального правопорушення, та на яких є в наявності плями бурого кольору, схожі на кров, є в наявності пошкодження на майці. У вчиненні даних кримінальних правопорушень підозрюється Охрименко П.А. *Складіть постанову про залучення експерта за фабулою.*

Практичне заняття №13

Питання для обговорення

1. Особливості виявлення та дослідження слідів біологічного походження. Можливості генотипоскопічної експертизи.
2. Медико-криміналістичне встановлення ймовірних знарядь вчинення злочину
3. Значення дослідження одягу потерпілого при вогнепальному та вибуховому пораненні. Феномен Виноградова.
4. Випадки обов'язкового призначення комісійної судово-медичної експертизи (експертиз для визначення правильності надання медичної допомоги у випадку притягнення до кримінальної відповідальності медичних працівників за професійні правопорушення; повторних експертиз за матеріалами кримінальних проваджень і цивільних справ; експертиз з визначення відсотку втрати особою загальної та професійної працездатності).

Під час практичного заняття студенти під керівництвом викладача аналізують форми використання спеціальних знань, досліджують нетрадиційні та перспективні знання у юридичній діяльності.

Ф а б у л и

1. Проаналізуйте фрагмент ухвали районного суду та сформулюйте орієнтовний перелік питань на вирішення експерту. Які завдання вирішує генетипоскопічна експертиза?

«... В С Т А Н О В И В:

ОСОБА_1, 10.04.2019 року звернувся в Шишацький районний суд з позовом до ОСОБА_3 про оспорювання батьківства та виключення запису як батька з актового запису про народження дітей.

Справа перебувала в провадженні судді Шишацького районного суду Нороса Ю.А., якого, відповідно до рішення ОСОБА_4 правосуддя України від 29.05.2019 року № 38 та наказу голови Шишацького районного суду від 29.05.2019 року № 03-ОС, було відраховано зі штату суду в зв'язку з виходом у відставку.

Ухвалою судді Шишацького районного суду Іванова В.А. від 05.06.2019 року, було прийнято справу до свого провадження.

Ухвалою Шишацького районного суду Полтавської області від 09.07.2019 року, по справі, за клопотанням позивача ОСОБА_1, було призначено судову генотипоскопічну експертизу, проведення якої було доручено експертам бюро судово-медичної експертизи Головного управління охорони здоров'я та медичного забезпечення Київської міської державної адміністрації м. Київ, вул. Докучаєвська, 4.

На вирішення експертів було поставлено питання, чи може громадянин ОСОБА_1, ІНФОРМАЦІЯ_1, бути біологічним батьком дітей – ОСОБА_5, ІНФОРМАЦІЯ_2, та ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_2, матір'ю яких є ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_3.

Згідно висновку експерта № 280 від 16.10.2019 року, вірогідність підтвердження біологічного батьківства ОСОБА_1 відносно ОСОБА_6 складає величину не менш ніж 99,99%, біологічне батьківство ОСОБА_1

відносно ОСОБА_6 практично доведено. Біологічне батьківство ОСОБА_1 відносно ОСОБА_5 виключається.

Частково не погоджуючись з висновком вказаної експертизи, відповідачка ОСОБА_3 в підготовчому судовому засіданні заявила клопотання про призначення повторної судової генетипоскопічної експертизи на предмет встановлення батьківства ОСОБА_1 відносно її доньки ОСОБА_5, ІНФОРМАЦІЯ_4, обґрунтовуючи свої вимоги тим, що її двоє дітей двійнят, котрі народилися з інтервалом в декілька хвилин, не можуть походити від різних батьків – це абсолютно виключається за фізіологічними ознаками та здоровим глуздом, просила експертизу призначити експертам Дніпропетровського обласного бюро СМЕ.

Заслухавши думку представника позивача, який не погоджувався з заявленим клопотанням про призначення вказаної експертизи суд дійшов висновку, що клопотання відповідачки ОСОБА_3 про призначення та проведення повторної судової генотипоскопічної експертизи підлягає задоволенню і вважає що її проведення необхідно доручити експертам Дніпропетровського обласного бюро СМЕ, оскільки у відповідачки виникає сумнів у правильності висновку експерта № 280 від 16.10.2019 року.

Керуючись вимогами ст.ст. 113, 197-200, 258, 260, 261, 353 ЦПК України, суд, -

У Х В А Л И В:

Клопотання відповідачки ОСОБА_3 – задовольнити.

Призначити по даній справі повторну судову генотипоскопічну експертизу, проведення якої доручити експертам Дніпропетровського обласного бюро судово-медичної експертизи, 49005, м. Дніпро, площа Соборна,14....»

2. У травні 2012 року громадянин Кажога О.П. звернувся до суду з позовом до Агейченко Н.В., в якому просив визнати його батьком малолітніх дітей – Агейченко С.П., та Агейченко В.П.. Заявлені вимоги обґрунтовує тим, що з липня 2002 року проживав з відповідачкою однією сім'єю без реєстрації

шлюбу. Під час спільного проживання у вересні 2002 року відповідачка завагітніла і 26.06.2003 року народила дочку Агейченко Вікторію, вдруге завагітніла у серпні-вересні 2003 року і 02.05.2004 року народила сина Агейченко Сергія. Записи про батька дітей у свідоцтвах про народження зроблені за вказівкою відповідачки відповідно до положень ст. 135 СК України. Він двічі був засуджений до позбавлення волі, під час відбування покарання відповідачка у 2011 році уклала шлюб з іншим чоловіком, після реєстрації шлюбу змінила прізвище з «Агейченко» на «Таран», після чого не визнає його батьком дітей і не допускає до їх виховання. *Чи є необхідність у застосуванні спеціальних знань в межах спору, який виник? Спеціальні знання якої галузі знань необхідно застосувати? Складіть проект ухвали суду про призначення судової експертизи.*